

Libris.RO

Respect pentru oameni și cărți

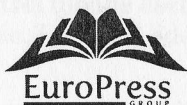
MIRCEA BĂDUȚ

DonQuijotisme AntropoLexice

fals tratat de antropologie

ESEURI

ediția a II-a
revăzută și completată

Cuprins

PSEUDOANTROPIKOS. PREFATĂ	5
Manoli	7
Antropologia – o scurtă meta-definiție	31
Punctul de inflexiune	34
Prietenia, tot mai fără șanse	40
Realitățile realității	44
De la unicitatea percepției la pluralitatea înțelegerii	44
Ispita (și dezispita) adevărului absolut	48
Thanatos în oglinda cu patru colțuri (a)simetrice	51
Alte inteligențe. Fisuri în prejudecățile privind formele de viață și de inteligență	55
Limitele încrederii bio-medicale*	62
TriComm	64
Panseuri de „filosofie administrativă”	67
Retro- și intro-spectivă	67
Bariera necesară	68
Reflexe culturale opuse	69
Avocatul diavolului și procurorul	71
Avocatul expresiilor sărmane	71
Nothing in between	72
Ispita paralelismului. Plantele și muzica oamenilor	74

Respect pentru oameni și căți

Agnosticul și cubul Rubik*	77
Liber în labirint.....	79
Leagăn de civilizație. Machetă.....	83
Și iar a venit primăvara*.....	86
Pierdute amintiri recuperabile.....	88
Legile lui Asimov – norme metodologice*.....	94
Despre Adevărul global	96
Cercuri modelând adevărurile	
individuale.....	97
Modelul cibernetice al cercurilor de	
adevăr	100
Adevărul comun – virtuți și slăbiciuni	102
Permeabilitatea la perfecțiune*.....	105
Risipă și/sau adaptare	107
Frânturi reflexive.....	111
Mănăstirea Anei.....	118
Gândire cuantică.....	135
Îngrijorări hertziene post-centenare.....	140
Criterion*	144
Fot-Frumos și Ileana-model	146
Dosare pan-galactice.....	150
Sfera interacțiunilor și vârstele	153
Tipăritură versus Digital (Hernani	
Reloaded)*	157
Cerebral - emoțional în gândire	159
Seminte hibernale.....	159
Let your heart be your brain?	160
Intuiția – nebun de alb cu capul negru?..	161
Imposibila reiterație	163
Sfârșit de paradigmă*.....	167
Afonia ca inhibiție psihică	170
Din cutia Pandorei: prezumția de	
mediocritate.....	172

Revelația „bine temperată”*	175
Prin sinapsele moralei*	177
Aproape Sapiens?.....	180
Despre limite	184
Talentul – necesar, dar insuficient	184
Scurgerea Timpului	186
Limitările – funcția conservativă.....	187
Discriminări orizontale și verticale*.....	189
Alteritatea – dispersia (ne)asimilabilă	189
Segregare temporală.....	190
Vre@u Messenger!.....	191
Pierdem Timpul	194
Exercițiu de ciclicitate*.....	199
Între litera și spiritul legii.....	202
Mituri longiline	205
Pseudo-judecăți muzicale în plan xOy	207
Traductibilitatea inefabilului.....	211
SOLARIS – două ecranizări distante	
(la 30 de ani și la 10000 km).....	217
Literatura – o prietenie abstractă*.....	224
Mioara-mică	225
POSTFAȚĂ*.....	240

Manoli²

De cum ieși cu adevărat din satul tău, Lumea ți se întoarce pe dos. Or fi existând și oameni care nu simt cum astfel lumea lor interioară se surpă, or fi și din cei care nu se împiedică de asta... Însă prin străinătățile pe unde umbli vei trăi cu greu – nevolnic cu limba, cu obiceiurile locurilor, vei lupta adesea cu simțământul de nepotrivire, de sufocare –, și vei înțelege doar o parte din lucruri. Iar de cumva te-ntorci în sat, lângă semeni, curând vei compara cele văzute prin depărtări cu lucruri ce înainte de plecare îți erau atât de obișnuite că nici nu le observai; și comparațiile vor dospa în mintea ta, sfărâmând tihna gândurilor. Vei simți apoi neașteptata îmbătrânire, fermentând în regretul că nu mai poți pleca iarăși în lumea mare, să-i mai guști din frumuseți și din amar.

² Din seria interpretărilor speculativ-antropologice de mituri și legende populare. (După balada populară „Monastirea Argeșului”.)

„Io sono Manoli”

Era sfârșit de iarnă, în Serbia, când l-am întâlnit pe Manole.

Rebegiți de frig și de oboseala drumului, noi, grupul de zidari culeși din mai multe regate și imperii, tocmai ne aciuaserăm la un han din Beograd. În ultimele două zile lapovița împovărase și mai mult prea-lunga noastră luptă cu frigul. Boierul ne așteptase cu căruțe și caleașcă la ieșirea din Bosnia turcă, iar acum, ajunși aici, el se vârase în camerele hanului cu zapcii lui și cu maestrul de biserici, iar noi, meseriașii și salahorii, ne găsiserăm loc prin spate, în grajdul cailor ori în șopronul de unelte. Hangiul ne adusese imediat ciorbă fierbinte cu carne, ceea ce ne venea ca o cerească binecuvântare. Fusese ordinul boierului. Vraciul, cum îi spuneam eu, pentru că – atât cât înțelesesem din limba lor – acesta era numele său, ori al domeniului unde mergeam să construim biserica.

În acea seară, pe când din lapovița mai rămăsese doar o bură cuminte, ne-am strâns cu toții în sala de mese a hanului, chemați fiind la câte-o ulcă de vin fiert. Ajuns înăuntru îmi căutasem locul într-adins, să urmăresc vorbele dintre maestrul de biserici, care ne va fi șef la muncă, și boierul acela, care ne va fi plătit, pentru că – prespuneam eu – acesta ne va fi destinul pentru multe luni de-aici încolo, poate chiar pentru doi-trei ani, dacă lucrurile, ori bulgarii sau otomanii, reușesc să stea cumiți. Deși mă străduiam al naibii să înțeleg amestecul acela de limbi habsburgice, sârbești și venețiene, cuvintele ajungeau tot mai greu – vinul, oboseala, ambian-

ța zgomotoasă și caldă, dimpreună unelteau să ne-amețească. Și cum în echipa aceea de zidari eu ajunsese de curând, mai aveam un motiv de a fi atent la vorbe: să aflu despre ceilalți. Mi-am zis deci să fiu mai cumpătat la băutura.

Se pare că Vraciul voia a-l descoase pe maestru într-ale priceperii de a zidi biserici mari, și-l îndemna să-i spună unde și ce a mai construit. Numai că îl ademenea cu prea mult vin, așa că nepriceperii mele de a pătrunde toate vorbele i se adăugă curând bâlbâiala vestitului constructor. Aflu totuși că fusese angajat de Ludovico Sforza pentru a ridica cupola în opt aripi a catedralei din Milano³. (Îmi imaginez cam ce-nseamnă cuvântul folosit de meșter, „aripi”, dar cred că am prins greșit înălțimea – am deseori probleme în a înțelege cuvintele despre numere din alte limbi – pentru că spune că acea cupolă se-nalță la două sute de picioare. Ori poate că exagerează pentru a-l convinge să câștige il contratto, pentru că Vraciul tocmai îi subliniase că vrea să construiască la Beograd cea mai mare biserică din lume.) Și – mai spune el – acum vine tocmai de la Sevilla, unde fusese chemat pentru că se surpase domul⁴; și iată că n-am reținut greșit, pentru că și biserica aceea se-nalță la peste două sute de picioare. Fie că sunt prea uimit de cifrele acestea, ori de distanțele până la acele locuri (distanțe pe care uneori le simt, răsfrânte din imaginație sau din amintire, ca dureri în picioa-

³ Cupola octogonală a Domului din Milano a fost realizată între anii 1500 și 1510.

⁴ Catedrala din Sevilla suferă în 1511 din cauza unei dărârmări accidentale.

re ori ca flori în viscere), fie poate biruit de vinul acesta îngroșat, îmi e tot mai greu să urmăresc discuția lor. Curând, boierul ia seama că și meșterul își ține tot mai greu capul sus: îl ajută să se ridice și pornesc împreună spre camerele de culcare. Se retrag atunci și oamenii boierului, dar și doi-trei din echipa noastră.

Un timp, liniștea ocupă sala de mese a hanului. În lipsa cuvintelor aproape că ascultăm scârțâitul din îmbinările scaunelor grosolane ori zgomotele casnice venind dinspre bucătărie.

Atunci, dintr-un ungher al locantei, care oricum era mai toată sălășluită de întuneric, se apropie de masa noastră un drumeț, ne adună pe toți într-o privire circulară și se așază pe un scaun din colțul mesei:

„Io sono Manoli.” Deși a spus-o cu voce moale, cuvintele au picat ca un pumn greu pe masa din stejar negeluit. Dar aspectul omului – atât cât putem vedea la lumina lămpilor – ne pare plăcut tuturor, astfel că ne pomenim privindu-l cu caldă curiozitate, subjugați de ochii aceia largi și direcți.

„Și eu construiesc catedrale și biserici. Cele mai frumoase, pentru că le fac pentru oamenii Dumnezeuului lor.”

Felurite zâmbete înflorită pe fețele noastre: curiozitate, simpatie, ori dispreț de breaslă. Eu sunt întâi ocupat să ghicesc ce nație e omul acesta, iar apoi – când înțelesul cuvintelor sale ajunge și-n mintea mea – gândul că omul e doar un fanfaron prinde a se lupta cu impresia pe care chipul, privirea și straietele lui o fac asupra-ne.

„Veniți cu mine în Valahia, să construim noi, fără maeștri apuseni, o biserică și mai făloasă! De rămâneți aici, ceea ce veți construi va fi ars de otomani. Ei ne văd ca păgâni!” Și repetă aceasta în mai multe graiuri, observând el că în echipa noastră ne strânsesem din mai multe semnții.

Nu știam ce cred ceilalți despre spusele straniului personaj, dar pomenirea Valahiei m-a fluturat pe interior și mi-a cam alungat aburii vinului fiert. „Dacă e să vină turcii în numele lui Allah, ce-i va opri pe ei să dărâme și biserica aceea?” l-am întrebat atunci, chiar în limba vlahă.

„În veac – răspunse el, dar nu în vlahă, ci tot așa, repetând în mai multe limbi – musulmii nu vor trece râul cel mare! Acolo sunt locuri sfinte!”

„Să-nțelegem că ești și tu vlah?”, îl întrebă un confrate, ațâțat de vorbele acestea.

„Io sono Manoli.” Și altceva n-a mai răspuns. (De altfel, în toate lunile pe care aveam să le petrec în echipa lui, nu aveam să reușesc a afla ce neam este el. Manoli evita orice răspuns care ne-ar fi lămurit. Bănuiam că-i de prin Bologna ori din Milano, că prea vorbea bine limbile ducatelor italienești, dar asta doar în rarele momente când nu-mi părea cu adevărat vlah. De fapt, l-am și întrebat cândva – întinzându-i astfel o capcană – dacă a învățat așa de bine limba vlahilor pentru că aceasta se trage din fostul imperiu al Romei. Iar el mi-a dat un răspuns care mai mult m-a încurcat: cum că așa fi ghicit problema, doar că istoria ar fi cam inversă.)

Respect pentru oameni și cărți.

Da, atunci n-a răspuns întrebării curioase, însă ne-a povestit despre proiectul său. Așa am înțeles o parte din încrederea pe care o avea Manoli în ceea ce spunea. Voievodul valah l-a tocmnit de doi ani să-i construiască o catedrală atât de mare cât să se vadă de la marginile țării, alegând pentru această capitală religioasă locul unde câmpia valahă se întâlnește cu munții Carpați. Iar el i-a construit-o. (O parte din comeseni au ridicat atunci sprâncenele. Chiar o construiseră?) Da, în toamna ce trecu era aproape gata, iar peste câteva săptămâni trebuie să se-ntoarcă acolo cu o echipă de zidari pentru a ridica turnele și pentru a pune acoperiș bisericii. Numai că, fiind atât de înaltă și de largă, are nevoie de oameni foarte pricepuți.

„Ne arăți și nouă schițele?” întrebă aceeași voce, la fel de afurisită ca mai adineauri.

Nu, nu avea desenele construcției. Pentru că planurile toate și le purta în cap. „Să nu se ude prin disagi, ori pe sub șei!” glumi Manoli.

„O biserică atât de mare precum spui nu poate fi ridicată fără planuri.”, zise atunci același, parte dezamăgit, parte mulțumit că demascase pe impostor. Mai mult, văzând că Manoli nu-și pleacă privirea înfrânt, eliberă colțul de masă, scoase din desagă o pânză gri-gălbui (un ștergar, ori ceva de soiul acesta), aduse un tăciune din vatra hanului și-l îndemnă: „Măcar arată-ne cum ai construit-o! Cât e de mare și de frumoasă!”

Manoli luă cărbunele între degete, iar privirea lui pârjoli mesenii din jur, apoi se-ntoarse la pânză. Cu greu scrijeli pe moliciunea aceea pri-

mele linii ce arătau temelia de construcție. Puteam spune că semăna cu oricare dintre biserici, doar că avea pronaosul mai mare, iar naosul ca un trup de fată. În rest, nimic deosebit. (Măcar a trecut examenul de calfă, am glumit eu în gând, văzând schița de pe pânză.) Apoi a tras câteva dungi în sus, ca și cum temelia se ridica înspre cer, iar între dungi a figurat ferestre. Mult mai sus a creionat acoperișul, și când a-ncercat a desena turnurile, iar acestea n-au mai avut loc pe pânză, Manoli s-a înfuriat brusc, a mototolit-o și a aruncat-o celui care-l provocase. „Nu! Proiectul este doar în mintea mea.”

„Cine mă crede, vine cu mine. Vă promit o jumătate de an cu merinde convenite, timp în care terminăm o catedrală cum nu s-a mai văzut!... Cel puțin nu pe meleagurile acestea.” A adăugat el după o clipă de răsufare. Atunci mi-am dat seama că el nu doar că era ceea ce pretinde că este, ci chiar fusese în acel apus și văzuse că există – așa cum se vorbește mistic printre calfe și zidari – o catedrală atât de înaltă că ajunge până la Dumnezeuul aceluia popor.

*

Am fost doar doi cei care l-am urmat de-a doua zi pe Manoli. Pe celălalt zidar, Timus pe numele său, n-am înțeles atunci ce-l mâna să se rupă din echipa Vračar⁵, dar mai apoi – vă-

⁵ În 1895, comunitatea din Belgrad (comemorând evenimente din secolul al XVI-lea) reușea să construiască aici cea mai mare biserică din Balcani (Sfântul Sava), cu înălțimea de 70 de metri.

zându-l cât de evlavios este, cât de tăcut și de retras – mi-a trecut prin minte că poate i se arătase în vis ceva, o viziune altoită pe prea-plina lui credință creștină, și el avea să îmi confirme aceasta mai târziu. În ceea ce mă privește, aflându-mă nefiresc de exaltat, încercam deseori să mă liniștesc, ca să aflu pricina mea. Se-adunau în mine mai multe: eram curios în privința lui Manoli, devenind în gânduri (dar mai ales în suflet) tot mai convins că din măreția omului acesta – luând parte la lucrarea lui – mă pot și eu adăpa. Apoi, deși rațiunea avea motive să tăgăduiască, mai era și faptul că eu însumi mă trăgeam din ținuturile spre care deja ne îndreptam. Cunoșteam limba și obiceiurile, deci aproape că mă întorceam acasă. Doar că nu aveam nici vreun rost și nici vreo familie la care să știu a mă-ntoarce.

Iar drumul până la Curtea-de-la-Argeș, cum se numea șantierul capitalei religioase a Valahiei, ni s-a părut scurt în comparație cu peregrinările de până atunci prin provincii bavareze ori austriece sau prin voievodate sârbe. Chiar trecerea Donaului (mai bine zis căutarea și așteptarea ocaziei cu care să traversăm marele râu) a durat aproape cât întreg drumul. S-au adăugat și popasurile prin târgurile mai răsărite, unde Manoli încerca să convingă pe unul-altul să se alătore echipei. N-a reușit atunci, așa că avea să plece mai apoi câteva zile spre Câmpul Lung și spre Coroana șvabă, de unde să aducă meșteri și salahori necesari trebuinței sale.

Șantierul bisericii. Cupola

Deși crezusem, absorbind setos, tot ce ne povestise Manoli – fie în acea noapte în Beograd, fie mai apoi pe drum –, în ziua când ajungeam la Curtea Domnească de Argeș m-am simțit eliberat de îndoieli: da, construcția exista acolo, între văioaga Argeșului și dealul carpatic, și – chiar privind-o de departe, chiar fiind înconjurată de schelărie, chiar și în lipsa turlor – ni se arăta falnică. Iar apoi, ajuns lângă temelie, puteam jura că n-am văzut zidărie mai înaltă. Ba i-am dat și ocol, pentru că – având senzația că se poate dărâma de cât de înaltă e –, am pornit imediat să caut contraforturile și să văd dacă zidul are vreo neascultare de la firul de plumb.

N-am început lucrul din primele zile: n-aveam nici materiale, nici oameni. Manole ne-a lăsat în grija duhovnicului din târgul acela (cu care am convenit ca să nu ne hrănească de milă, să ajutăm la oarece reparații și să munчим în gospodăria monahală) și a plecat să facă rost de cele necesare. Târgoviște, Kronstadt, Fagaras, Sebiu, Cozia, Cetățuia. Apoi – cu echipa crescândă și cu lemnul adus – am reparat covercile de la șantier și am completat schela din jurul clădirii, care pe alocuri se urnise în timpul iernii.

Deși odată cu încălzirea vremii am tot suit pe schelă, construcția propriu-zisă n-a pornit mult timp. Îmbinările dintre zid și lemnăria de structură a viitorului acoperiș nu erau simplă nici măcar de explicat, d-apoi de înfăptuit. Având o lățime așa de ambițioasă, acoperirea